

CONSTELLATIES

Constellaties

Roelof ten Napel



HOLLANDS DIEP
AMSTERDAM
2021

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Sebes & Bisseling Literary Agency te Amsterdam.

De vertaling van het fragment van 'Das Schwere' uit *Von Schwelle zu Schwelle* van Paul Celan op bladzijde 87 is van de hand van Ton Naaijkens, en is afkomstig uit *Verzamelde Gedichten*, Meulenhoff, 2003. Alle andere vertalingen zijn van de hand van de auteur.

© Roelof ten Napel, 2014

© Hollands Diep, Amsterdam 2021

© Oorspronkelijke uitgave: Atlas Contact, 2014

Omslagontwerp: Bureau Beeldzorg, Antwerpen

Typografie: Sander Pinkse Boekproductie

Foto auteur: © Melanie Marsman

ISBN 978 90 488 5954 2

ISBN 978 90 488 5955 9 (e-book)

NUR 303

www.hollandsdiep.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Hollands Diep is een imprint van Overamstel Uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.



Op deze plaats was ik niet eerder: het ademen gaat anders, verblindender dan de zon straalt naast hem een ster.

FRANZ KAFKA,
Zürau Aforismen

Zomer Hij zit buiten en ik sta bij het raam. We hebben in de tuin een kersenboom, hij heeft een kruk gepakt en is er zo'n twee meter vanaf gaan zitten. Daar kijkt hij naar de kersen. Ik kan me slecht voorstellen wat hij denkt.

In de lade van de kast naast me ligt een camera, ik pak hem en maak een foto. Het scherm is te klein om zekerheid te bieden, maar volgens mij heb ik gevangen wat ik wilde, waarna ik het apparaat weer wegleg. Vanuit mijn ooghoeken zie ik dat hij opstaat en naar binnen komt, de kruk in zijn rechterhand.

Zijn naam is vreemd. Hij heeft wel een naam, of tenminste, wij hebben iets wat we beiden als zijn naam herkennen, je kunt hem alleen niet uitspreken. Hij bestaat niet uit letters of klanken, maar heeft de vorm van een driehoek. Toen we elkaar nog maar net kenden vroeg ik hem erom, zijn naam, maar hij vertelde dat hij hem enkel kon uitbeelden. Daarna hield hij zijn handen voor zich, duimen recht tegen elkaar en wijsvingers puntig de lucht in. Het was de eerste keer dat ik de driehoek zag.

Later heb ik hem gevraagd of we alles zouden delen. Hij vroeg me wat ik bedoelde. Ik vertelde dat het me lastig leek te leven met iemand die een gebaar heeft, als naam, maar dat het me misschien zou lukken als we elkaar verder alles zouden vertellen. Hij stemde in, daarom sta ik nu in het huis waar hij net weer binnenloopt.

We hebben gegeten. Hij ruimt de tafel af en ik ben alvast naar de woonkamer gelopen om op de bank te gaan zitten. Ik strek mijn vingers, kijk naar mijn hand. Hij roept vanuit de keuken.

— Wil je nog koffie of thee?

Ik denk even na.

— Thee, roep ik.

Hij zoekt in wat lades en haalt kopjes uit de kast. Ik probeer me, op gehoor, voor te stellen hoe hij water op vuur zet, en de schotels alvast op het dienblad. Gas aan. Hij loopt naar hier, de kamer in, en komt naast me zitten.

— Waar dacht je vanmiddag aan? vraag ik.

Hij kijkt op.

— Wanneer vanmiddag? Ik heb aardig wat gedacht.

— Toen je buiten zat, bedoel ik. Voor de kersenboom.

— O, de kersen. Ken je die tekeningen, van vroeger? Van die stippen, met getallen, die je moest verbinden?

Ik knik.

— Ongeveer dat, ik was de kersen aan het verbinden.

— Met lijnen?

— In mijn hoofd dan.

— Je hebt er volgens mij wel een uur gezeten.

— Het zijn veel kersen.

Ik moet lachen, en hij ook. Wat een idee. Ik zou verder willen vragen, maar ik weet niet waarnaar. Ik

weet niet eens of er wel meer te vertellen is. Hij staat op, de ketel fluit.

Winter We lopen samen, hebben al een poos niets gezegd. Het sneeuwt. Ik kijk naar van alles, dus eigenlijk naar niets, misschien. Af en toe voel ik hoe zijn hand mijn vingers anders vastpakt, en om de zoveel tijd sluit ik voor even mijn ogen. Dan loop ik niet meer over een stoep of schelpenpad, maar alleen nog naast hem. Dat is mooi.

– Ik beseef net iets gek, zegt hij.

Hij kijkt me even aan.

– Hm?

– Nou ja, iedereen heeft het vast wel eens gedacht.

– Wat dan?

– Kies eens één moment, nu, een herinnering.

Ik denk na.

– Heb je iets?

– Ja.

– Is het een beeld?

– Wat is daar gek aan?

– Nou ja, dat er meestal geen geluid bij zit, dat drong tot me door.

Ik laat het even in me omgaan.

– Het is, zeg ik, alsof je een foto probeert te maken van vallende sneeuw.

– Zoiets, ja, eigenlijk wel.

Recht achter ons ligt het pad waarlangs we hier kwamen, maar als je terugloopt, zie je hoe de stap-

pen steeds vager worden, gevangen door nieuwe sneeuw. Helemaal aan het begin zijn ze waarschijnlijk al niet meer te zien, dus ergens, in de buurt van deze plaats, begint spontaan een spoor.

Zomer Ik word wakker en sta op. Hij is vertrokken, vertelde me gister al dat hij vroeg weg moest, maar heeft alsnog een briefje achtergelaten. Beneden staat de rooster al klaar, het brood ernaast. Aan de andere kant een bord. Ik hoef maar langzaam te beginnen, zo. De ochtend is voorbij voor ik het doorheb.

Aan het begin van de middag vraag ik me af wat ik zal doen. Ik zit op de bank. Door het raam zie ik af en toe iemand voor het huis langs fietsen, het is mooi weer. Ik ga wat water halen. De kraan in de keuken sist zacht. Eerst vul ik het glas tot de helft; ik maak kleine cirkelbewegingen met mijn hand, laat het water rondkolken en giet dan het glas weer leeg. Daarna vul ik het helemaal. Ik drink, het smaakt fris.

Later laat ik het glas leeg achter, op de onderzetter, en loop ik naar de garage. Daar pak ik de kruk. Ik loop ermee naar de kersenboom en ga zitten. Wacht af. Ik raak afgeleid door een koolmees, jaag hem voorzichtig weg en kijk weer naar de kersen. Ik begin lukraak lijnen te trekken, in gedachten.

Dat werkt allemaal niet.

Ik loop terug naar binnen, zet de laptop aan, zoek tussen mijn bestanden naar de foto. Die print ik uit,

groot, en ik kijk ernaar. Ik weet niet wat ik zien wil. Hij zit daar op de kruk. Hij kijkt gewoon. Ik snap het niet, laat de foto achter op tafel en loop weer naar de tuin.

Hoe kun je dit een uur lang doen?

Ik durf het hem niet te vragen.

Stel je voor: hij weet niet goed hoe hij antwoorden moet. Hij probeert het wel, zoekt woorden, maar het lukt hem niet. Het komt niet over. Wat dan.

Ik weet niet meer wat ik doen moet. Wat ik moet zeggen.

– Heb je al wat vogelvoer gestrooid?

Schud mijn hoofd. Hij loopt naar buiten, ik zie hem door het raam. Weer binnen gaat hij achter de piano zitten, en begint hij te spelen. Het duurt even. Dan stopt hij weer, hij komt naast me.

– Wat speelde je? vraag ik.

Dat is denk ik een goede vraag.

– Een prelude van Chopin.

– Mooi.

– Ja. Bach schreef achter preludes een fuga, maar Chopin liet ze los, open. Eigenlijk gaan ze vooraf aan alles wat erop volgt.

Zoals een spoor, denk ik. Zoals voetstappen. Hij staat op. Straks: koffie, thee. Ik doe mijn ogen dicht. Hij loopt naar de keuken. Ik voel mijn vingers.

– Koffie of thee?

– Thee.

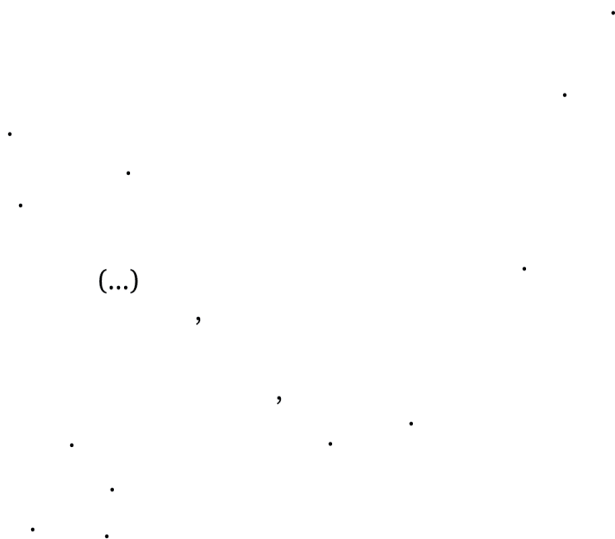
Stilte. Stilte. Ik wil ontsnappen, maar ik denk niet dat dat kan. Zijn naam klinkt in al mijn herinneringen. Buiten hangen de kersen, en één ervan valt. Daarmee vallen alle constellaties die je net nog kon maken, moet je helemaal opnieuw beginnen, elke kers weer.

ENT

In the garden that is you
the snow comes like a breath,
but it may be the constellation
that shows us where we are

JAMES BLAKE,
'I am sold',
Overgrown

CONSTELLATIE



Draco, en *NGC 6543*, de Kattenognevel

Er was water. Het was er niet warm, en licht kwam van een olielamp. Ze waren ver van huis, geen kinderen meer maar nog niet precies iets anders. Ze konden niet slapen en besloten een verhaal te vertellen, samen, aan elkaar of henzelf.

Hij verzon Anders, en zei dat het een dief was.

Zij verzon Ester.

Ze keken elkaar aan, zoals hun gezichten zichtbaar waren in het licht. Ze begonnen.

Anders en Ester, *zei hij*, hadden een kamer voor de nacht gevonden. Anders nam de sleutel in ontvangst en ze liepen de trap op. De kamer was krap, maar niet té krap, en koud, maar als ze hun truien niet uitdeden, kon het nog.

Ester opende de kast, *zei zij*, (hoewel ze niets had om erin te leggen, en niets zocht om er te kunnen vinden), omdat ze het gevoel had dat je zulke dingen doet als je komt waar je tijdelijk zult slapen: kasten openen en opmerken dat het bed op een bepaalde manier zacht is.

Ze ging dus ook op het bed zitten, en merkte iets op over hoe ze dat ervoer.

Anders kwam ook zitten, *zei hij*, en knikte. Hij keek naar het sieraad rond Esters pols. Hij vroeg of ze dat af zou doen, als ze straks gingen slapen.

— Natuurlijk, *zei Ester, zei zij*, mensen doen hun armbanden af als ze gaan slapen, en ik ben tenslotte een mens.

Anders knikte weer, *zei hij*. Hij vond dat Ester de zaken goed op hun plaats wist te zetten. Hij en Ester besloten te gaan slapen.

En de nacht werd al dieper, al was onduidelijk wat dat inhield. Er stak een wind op die de ruiten onregelmatig in hun gleuven deed schudden.

Ester en Anders werden een nachtrust later wakker, *ging zij verder*, en zeiden tegen elkaar dat ze niet op deze plaats zouden blijven.

Hij knikte.

Ze pakten de weinige spullen, *zei ze*, die ze de avond daarvoor hadden gebruikt, en stopten ze terug in de tassen.

Anders pakte een kandelaar, *zei hij*, die niet van hem was, en stopte ook die in de tas. Toen ze alles in de tas hadden gestopt, liepen ze naar de man die de sleutel van hen terugnam, en zodra hij zich omdraaide om hem aan een spijker te hangen, renden ze naar buiten en weg.

Weken later bevonden Anders en Ester zich in een bos. Anders had op een kar een aquarium meegebracht. Tegen Ester *zei hij* dat hij hem gekregen had, hoewel ze wist dat hij een dief was, en het aquarium gestolen.

Ester en Anders tilden het aquarium van de kar, *zei zij*.

— We vullen hem met een laag water, zei Anders tegen Ester, *zei hij*, ongeveer zo hoog als de afstand van mijn mondhoek tot de grond, als ik lig, met mijn hoofd opzij.

Ze zochten iets om het water in te tillen, *zei zij*, en *ze trok de deken rondom haar strakker tegen zich aan*.

Ze vonden tussen hun spullen twee kommen, *zei hij*, waarvan Anders niet wist of hij ze gestolen had. Ze zochten en vonden een rivier om water uit te halen.

Hoewel ze evengoed gelijktijdig van de rivier naar het aquarium op en neer konden lopen, wachtte Ester niet op Anders, *zei zij*, en *ze liep sneller*, waardoor het zo ontstond dat Ester en Anders elkaar alleen in tegengestelde richting tegenkwamen; de één met, de ander zonder water.

Zo kon het gebeuren, *zei hij*, dat Anders bij het aquarium aankwam met een kom vol water die ze niet meer nodig hadden.

Daarvan dronken ze.

— Zo, zei Anders, *zei hij*, vannacht zal ik in het aquarium gaan liggen om te slapen, en morgenochtend zal ik erin ontwaken.

— Waar, vroeg Ester, moet ik slapen? *zei zij*.

Anders, *zei hij*, stal bladeren van de bomen en legde ze op de grond, om die zachter te maken. Uit zijn tas pakte hij een deken, die legde hij eroverheen. Zo maakte hij een plaats voor haar om te slapen.

Ester, *zei zij*, zag het aan en werd bewogen, hoewel ze wist dat zelfs de deken gestolen was.

Anders en Ester besloten te gaan slapen, *zei hij*, en ze gingen op hun eigen plaatsen liggen. Ester op de gestolen bladeren en de gestolen deken, Anders in het gestolen aquarium en water.

En ze fluisterden tussen de fragmenten door. Of de ander het koud had. Dat ze elkaar nog konden zien, hoewel het licht zwakker werd. En de nacht werd dieper, en nog steeds werd niet duidelijk wat dat te betekenen had.

Het gebeurde, *ging hij verder*, dat ze ontwaakten. Anders zat overeind. Overal mist. Ester stond naast hem op, en in de nevel konden ze elkaar amper zien.

En het was veel dagen zo, *zei zij*, dat ze plaatsen vonden en op die plaatsen gingen slapen, en dat, wanneer ze op die plaatsen ontwaakten, ze daar weer vandaan trokken.

Veel dagen, *zei hij*, en zo sliepen ze vaak, en vertrokken ze van veel plaatsen.

En een keer, *zei zij*, toen ze van zo'n plaats vandaan getrokken waren, kwamen ze terecht in een dorp. Anders keek rond naar alle spullen die er lagen.

Ze groetten mensen in het dorp, *zei hij*, en stelden zich voor. Anders gaf zichzelf telkens een

andere naam, soms die van een dorpeling, soms niet. Ester noemde zich steeds weer Ester.

En deze dorpelingen, *zei zij*, hadden allemaal een ruw en gebroken soort gezicht.

In het midden van het dorp, *zei hij*, bevond zich een kapel. Ze groetten de man die in een gewaad bij de ingang stond, en Ester zei dat ze Ester heette, en Anders noemde zich weer anders.

En ze gingen de kapel binnen.

– Zullen we hier even blijven zitten? vroeg Ester, *zei zij*.

Anders stemde in. Ze gingen zitten in een van de lange houten banken.

– Waar, vroeg Anders, *zei hij*, komen de psalmen vandaan als ze gezongen worden?

– Uit de monden van de mannen die ze zingen, zei Ester, *zei zij*.

– Zijn het hun psalmen? vroeg Anders, *zei hij*.

– Nee, *zei zij*, de psalmen zijn van anderen, zei Ester. Of het moet zo zijn dat de schrijver van de psalm hem zelf ook zingt.

Anders, *zei hij*, begreep dit en knikte.

– Maar, zei Ester, *zei zij*, dit soort mannen zullen van zichzelf nooit beweren dat zij een psalm geschreven hebben, want zelfs tijdens het schrijven, zeggen ze, worden de woorden hun in de mond gelegd.

Anders, *zei hij*, begreep dit niet maar knikte even-goed.

En ze zaten een tijdje in die kapel, en ze keken naar de meubels. Ze waren het met elkaar eens dat het een vreemd soort meubels waren, die zich in de kapel bevonden.

En beiden bleven even stil, en dieper werd de nacht.

Anders, *zei hij ineens*, keek over zijn schouder naar waar de man in het gewaad stond.

Ester, *zei zij*, begreep wat er in zijn hoofd omging.

— Ik kan dit niet alleen tillen, *zei Anders, zei hij*, en hij keek naar de bank.

— Alleen deze keer, *zei Ester, zei zij*.

Ze liepen, *zei hij*, naar de voorste bank en verschoven hem zodat hij in het gangpad stond.

Anders keek de hele tijd naar de deur en de man in het gewaad.

Ester ging naast de bank staan, *zei zij*, en boog haar knieën, en pakte de rand, haar handen achter haar rug.

Anders, *zei hij*, pakte hem van de zijkant vast.

Hij telde af en ze tilden hem op.

Anders en Ester begonnen met rennen.

— Pas op! riep Ester, *zei zij*, om langs de man in het gewaad te kunnen, en toen hij inderdaad in een reflex opzij stapte voelde ze een onbekende spanning.

Anders kreeg een brede lach op zijn gezicht, *zei hij*, terwijl ze de kapel uit renden. En ze renden met de kapelbank door de straat waaromheen het dorp was gevormd.

En de dorpelingen die hen eerder hadden gezien, *zei zij*, riepen hen na. Ze riepen vaak Ester, en zonder dat het de bedoeling was, vaak naar elkaar.

En ze raakten verward, *zei hij*, en Anders en Ester moesten lachen, rennend, de kapelbank in hun handen.

Na lang rennen, *zei zij*, uit het dorp en verder nog, kwamen ze in een veld met een paar struiken en bomen. Daar zetten ze de bank weer neer en gingen ze erop zitten.

Ester merkte op dat er geen vreemde meubels waren, *zei zij, en en, en ze stopte.*

Ze was begonnen te trillen, en het duurde even voor hij dat doorkreeg. Hij kwam naast haar zitten en sloeg zijn arm en eigen deken om haar heen, hij duwde haar tegen zich aan.

Ze bleef lang trillen. Ze ging niet verder met vertellen. Ze waren ver van huis, dacht ze, en geen kinderen maar nog niet iets anders.

Anders, *zei hij*, bekeek het veld. Hij herhaalde; daar, in het veld, waren geen vreemde meubels.

En de olielamp doofde. Het was niet hun olielamp, ze hadden geen olie.

Eens in de zoveel tijd voegde hij een zin aan hun verhaal toe.

Anders stal een blad van een struik.

Anders stal hoe hij zag dat Ester op de bank zat.

Hij stal een herinnering aan haar gezicht.

Anders stal de adem van veel verschillende mensen, sommige allang gestorven.

En hij stal voetstappen terug naar de bank.

Haar trillen werd minder.

Anders, *zei hij*, kwam naast Ester zitten en zei dat ze op de bank konden gaan slapen. Ze gingen languit liggen, hun hoofden naast elkaar.

En het werd donkerder, *en het werd donkerder.*

En voor ze in slaap konden vallen, beloofde Anders Ester dat als ze ooit een psalm zou schrijven, hij die niet zou stelen.

En haar trillen stopte, en de nacht werd het diepst, en hij klaarde vanaf dat moment op.